

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในการศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากัมพูชา ส่วนใหญ่มักจะศึกษาภายใต้กรอบการวิเคราะห์ตามกระบวนการกำหนดนโยบายที่พิจารณาจากปัจจัยสภาพแวดล้อมต่างๆ โดยไม่ได้พิจารณาถึงการรับรู้หรือทัศนคติของตัวผู้นำในการกำหนดนโยบายต่อภัยคุกคาม อันส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศและพฤติกรรมในการดำเนินความสัมพันธ์ของไทย ดังเช่น ในการศึกษา นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากัมพูชาที่ผ่านมาผู้ศึกษาโดยส่วนมากจะมุ่งเน้นศึกษาถึงปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบาย หรือศึกษาในเรื่องของกระบวนการในการกำหนดนโยบายของไทยต่อกัมพูชา ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงต้องการมุ่งเน้นในการพิจารณาและวิเคราะห์ถึงปัจจัยในด้านตัวผู้นำ อันหมายถึงการรับรู้และทัศนคติของผู้นำไทยต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายของไทยต่อกัมพูชาในช่วงที่เกิดปัญหากัมพูชาในช่วงปี พ.ศ.2521-2532 ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในช่วงเวลานั้น

ภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตเป็นมหาอำนาจที่มีแสนยานุภาพทางทหารที่เข้มแข็งที่สุด¹ ระบบระหว่างประเทศได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ขั้ว (bipolar) ซึ่งมีความแตกต่างกันทางด้านอุดมการณ์ อันได้แก่ ฝ่ายเสรีประชาธิปไตยภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา และฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ภายใต้การนำของสหภาพโซเวียต นอกจากนี้ชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ในสาธารณรัฐประชาชนจีนก็เป็นปรากฏการณ์ที่ตอกย้ำถึงภัยคุกคามที่สำคัญของฝ่ายเสรีประชาธิปไตย ในช่วงต้นทศวรรษของปี พ.ศ. 2500 สหรัฐอเมริกาได้ใช้ไทยเป็นแกนกลางในการขยายอิทธิพลในการป้องปรามภัยคอมมิวนิสต์² โดยการเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย ซึ่งผู้นำไทยในสมัยนั้นคือ จอมพลถนอม กิตติขจร (ปี พ.ศ.2506-2516) ก็ดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับ

¹ จูลีฟ ชินวรโรณ, ชนวนสงคราม: ไทย จีน อินโดจีน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2529), หน้า 87.

² วอลเดน เบลโล, “บ้านเมืองของเราลงแดง: แง่มุมทางสังคมละวัฒนธรรมของรัฐประหาร 6 ตุลาคม,” ใน จาก 14 ถึง 6 ตุลา. ชาลววิทย์ เกษตรศิริ, เกษียร เตชะพีระ และธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2541), หน้า 103.

สหรัฐอเมริกา (ต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์) เนื่องจากความหวาดกลัวการขยายอิทธิพลจากภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ที่เริ่มขยายตัวขึ้น ในนามของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (Communist Party of Thailand: CPT) ซึ่งได้รับอิทธิพลและมีสายสัมพันธ์กับพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Chinese Communist Party: CCP)³ นอกจากนี้ยังมีภัยคุกคามจากเวียดนามเหนือที่พยายามแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในกัมพูชา โดยผ่านขบวนการคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา

ต่อมาในปี พ.ศ.2518 ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งในระบบโลกและในภูมิภาคฯ ซึ่งสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงนี้ ย่อมมีอิทธิพลต่อการดำเนินความสัมพันธ์ของไทยต่อกัมพูชา โดยจุดเปลี่ยน (turning point) ที่สำคัญ ประการแรก คือ การลดบทบาทของสหรัฐอเมริกาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยการถอนตัวของสหรัฐอเมริกาออกจากเวียดนามใต้ ทำให้เกิดสุญญากาศทางอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประการที่สอง สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในลักษณะ จากศัตรู สู่มิตร ตามหลักการนิกสัน (Nixon Doctrine)⁴ ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหภาพโซเวียตทวีความตึงเครียดมากขึ้นจนกลายเป็นความขัดแย้ง นอกจากนี้ในระดับภูมิภาคฯ ก็มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การได้รับชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ทั้งในเวียดนามใต้ ลาว และกัมพูชา ซึ่งนำไปสู่การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ จากการเปลี่ยนแปลงในอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของลาวและกัมพูชา ทำให้ไทยอยู่ในสภาพที่ขาดรัฐกันชนและต้องเผชิญหน้ากับประเทศเพื่อนบ้านที่มีอุดมการณ์และระบบการเมือง เศรษฐกิจที่แตกต่างกันเป็นครั้งแรก⁵

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ.2521-2522 ความขัดแย้งระหว่างกัมพูชาและเวียดนามใต้เริ่มขึ้นในเรื่องพรมแดน ในขณะที่ความขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับเวียดนาม ก็เริ่มขึ้นในประเด็นปัญหาการอ้างสิทธิเหนือหมู่เกาะพาราเซลและสแปรตลีย์ในทะเลจีนใต้และยังมีปัญหาเรื่องชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเวียดนามด้วย สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงได้ดำเนินการตัดเงินช่วยเหลือที่ให้แก่เวียดนามลงเรื่อย ๆ เริ่มขึ้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2521 และยกเลิกการให้เงินช่วยเหลือทั้งหมดลงใน

³ ดูรายละเอียดใน Takahashi Masaki, "The Thai State in the Regional System of Southeast Asia during the Cold War," in *The Final Report for The National Research Council of Thailand* (Japan: Niigata University of International and Information Studies, 1999).

⁴ Richard M. Nixon, *The Memoirs of Richard Nixon* (London: Arrow Book Ltd, 1979), p.394

⁵ จุลชีพ ชินวรรณ, "นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงสงครามเย็น," ใน *5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย*, ชัยโชค จุลศิริวงศ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536), หน้า 128.

เดือนต่อมา ส่งผลให้เวียดนามหันไปพึ่งพาความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตมากยิ่งขึ้น ในที่สุดเวียดนามก็ตัดสินใจในการให้ความร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตในการที่จะครอบครองอินโดจีน และอาศัยอิทธิพลของสหภาพโซเวียตยับยั้งการโจมตีจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้เวียดนามยินยอมให้สหภาพโซเวียตตั้งฐานทัพในเวียดนามเป็นการตอบแทน เพื่อสนองนโยบายของสหภาพโซเวียตในการปิดล้อมสาธารณรัฐประชาชนจีนและความพยายามในการขยายอิทธิพลของกองทัพเรือของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคฯ นี้⁶ นอกจากนี้นโยบายที่ก้าวร้าวดังกล่าวนี้นี้ ความทะเยอทะยานของผู้นำเวียดนามในอันที่โครงการจะเป็นใหญ่ในอินโดจีนซึ่งพิจารณาย้อนหลังไปได้ในสมัยโฮจิมินห์⁷ ส่งผลให้เวียดนามได้ทำการรุกรานกัมพูชาในช่วงปลายปี พ.ศ.2521 และยึดอำนาจจากรัฐบาลของนายพอลพต ฝ่ายเขมรแดง แล้วตั้งรัฐบาลหุ่นขึ้นปกครองประเทศ โดยมีนายเฮง สัมริน เป็นผู้นำเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2522

หลังจากที่ปัญหา กัมพูชา ได้เริ่มขึ้นซึ่งตรงกับรัฐบาลของไทยสมัยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2520-2523 จนถึงสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีช่วงปี พ.ศ.2523-2531 การกำหนดนโยบายต่างประเทศจึงมีลักษณะที่เน้นเรื่องความมั่นคง (security-oriented) และดำเนินไปในลักษณะรอบด้าน (omni-directions) เพื่อแสวงหามิตรประเทศในการต่อต้านการขยายอิทธิพลของเวียดนามที่ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต⁸ เนื่องจากการรุกรานของเวียดนามในกัมพูชาย่อมแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวและคุกคามต่อความมั่นคงของไทยซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับกัมพูชา และไทยจึงกลายเป็นรัฐด่านหน้าในการเผชิญหน้ากับปัญหา กัมพูชา ดังเห็นได้จากการที่ทหารเวียดนามบุกเข้าโจมตีบ้านโนนหมากมุ่นทางพรมแดน อรัญประเทศ เขตจังหวัดปราจีนบุรี ในปี พ.ศ.2523⁹ การกระทำดังกล่าวของเวียดนาม ทำให้ผู้นำของไทยตระหนักถึงภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศชาติ ส่งผลให้มีการกำหนดและการดำเนินนโยบายโดยการแสวงหาความร่วมมือจากบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียน ความช่วยเหลือจากทั้งสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศมหาอำนาจตะวันตกอื่น ๆ และดำเนินการผ่านสหประชาชาติ ซึ่งเป็นนโยบายทางการเมืองและการทูตและในด้านความมั่นคง ไทยได้ดำเนิน

⁶ จุลชีพ ชินวรรณ โฉม, ชนวนสงคราม: ไทย จีน อินโดจีน, หน้า 93.

⁷ สุรชัย ศิริไกร, “การศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหา กัมพูชา: วิเคราะห์จากทัศนคติการเล็งเห็นภัยของผู้นำไทย,” วารสารร่วมพฤษภ (เม.ย.-มิ.ย.): 93.

⁸ จุลชีพ ชินวรรณ โฉม, “นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงสงครามเย็น,” ใน 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย, หน้า 131.

⁹ ขจรรักษ์ นุรักษ์พัฒน์, ไทยกับเพื่อนบ้านในอินโดจีน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2537), หน้า 238.

นโยบายในการให้การสนับสนุนเขมรทั้งสามฝ่ายในการต่อต้านรัฐบาลที่ได้รับการสนับสนุนจากเวียดนามภายใต้ระบอบเวียดนาม-เฮง สัมริน ดังเช่นที่รัฐบาลไทยมีนโยบายอย่างลับ ๆ¹⁰ ในการยินยอมเป็นทางผ่านสำหรับการลำเลียงความช่วยเหลือด้านอาวุธ เเสบียงอาหาร และการเงินที่สาธารณรัฐประชาชนจีนมอบให้กับฝ่ายเขมรแดง และต่อมาได้ขยายความช่วยเหลือไปยังฝ่ายเจ้านโรดม สีหนุ และฝ่ายของนายซอนซาน เพื่อใช้สำหรับการต่อสู้กับทหารเวียดนามภายใต้ระบอบเฮง สัมริน

ในช่วงที่ไทยร่วมกับนานาประเทศทำการต่อต้านเวียดนามในกัมพูชา ในปี พ.ศ.2522-2532 นั้น เป็นระยะเวลาที่ครอบคลุมตั้งแต่รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไปจนถึงสมัยของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (เริ่มตั้งแต่วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2531) ภายใต้รัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไทยมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศในการแก้ไขปัญหา กัมพูชา โดยพยายามให้รัฐบาลไทยเริ่มเจรจา ติดต่อกัน และสร้างความสัมพันธ์กับระบอบเฮง สัมริน อย่างเปิดเผย เนื่องจากเห็นว่าเป็นกลุ่มที่มีอำนาจปกครองกัมพูชาอย่างแท้จริง นอกจากนี้ รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มีการกำหนดนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศในคาบสมุทรอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์กับเวียดนามและกัมพูชาภายใต้ระบอบเฮง สัมริน เนื่องจากเห็นว่าไทยควรจะแยกประเด็นทางการค้า และเศรษฐกิจออกจากประเด็นทางการเมือง¹¹ จากที่กล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยได้มีการกำหนดและดำเนินนโยบายไปในทิศทางใหม่ในการแก้ไขปัญหา กัมพูชา ซึ่งเป็นผลมาจากทัศนคติต่อภัยคุกคามของผู้นำไทยที่เปลี่ยนไปอย่างมากในช่วงรัฐบาลนี้ สิ่งนี้เองที่ชี้ให้เห็นว่าทัศนคติของผู้นำนั้นมีนัยสำคัญต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยอย่างมาก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากจะศึกษาและวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหา กัมพูชา จึงเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาทัศนคติต่อภัยคุกคามของผู้นำไทยด้วย เนื่องสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในกัมพูชาเป็นการตอกย้ำถึงภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำไทยตระหนักถึงมากที่สุด

¹⁰ สุณัย ผาสุก, นโยบายต่างประเทศของไทย: ศึกษากระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต่อปัญหา กัมพูชา (4 สิงหาคม ค.ศ.1988 ถึง 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1991) (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 8.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

วิกฤตการณ์นี้ จึงนำมาสู่ประเด็นของการวิจัยที่ว่า การกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหา
กัมพูชา เป็นผลมาจากทัศนะของผู้นำไทยต่อภัยคุกคามอย่างไร

1.2 การสำรวจวรรณกรรม

ในการศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหา กัมพูชาจากผู้วิจัยได้สำรวจวรรณกรรมที่
เกี่ยวข้องกับส่วนใหญ่ มักจะศึกษาในลักษณะที่พิจารณาภายใต้กรอบการวิเคราะห์ตามการกำหนดนโยบาย
ที่พิจารณาจากปัจจัยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยไม่ได้พิจารณาถึงการมองถึงภัยคุกคามของผู้
นำไทย อันส่งผลต่อนโยบายและพฤติกรรมในการดำเนินความสัมพันธ์ของไทย โดยงานวิจัยที่ผ่านมาที่
ศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหา กัมพูชา ได้แก่ วิทยานิพนธ์สุพรรณิการ์ สวีระสฤยดี มุ่ง
ศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อการกำหนดนโยบายของประเทศไทยต่อประเทศ กัมพูชา ตาม
หลักทฤษฎีการเกี่ยวพัน (linkage theory) ของ James N. Rosnau ในช่วงปี พ.ศ.2518-2523 (ค.ศ.1975-
1980) โดยที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์ว่า สภาพการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ, สภาพการณ์ทางการเมือง
ระหว่างประเทศ และสภาพการณ์ทางการเมืองภายใน กัมพูชา มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย
ต่างประเทศของไทยต่อกัมพูชา ยุคสมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์, ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมทย์, นาย
ธานินทร์ กรัยวิเชียร และพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นอกจากนี้ยังศึกษาถึงความสัมพันธ์ของไทย
กับ กัมพูชาในอดีตด้วย¹² ซึ่งมีความแตกต่างจากสิ่งที่ผู้วิจัยจะนำเสนอในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เนื่องจาก
เป็นการวิเคราะห์ในช่วงเวลาที่ต่างกัน

วรรณกรรมชิ้นที่สอง คือ วิทยานิพนธ์ของอรอนงค์ น้อยวงศ์ มุ่งศึกษาถึงการกำหนดนโยบาย
ของไทยต่อปัญหา กัมพูชา ในยุคสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ตามแนวความคิดเรื่องการตัดสินใจ
ของ Richard C. Snyder กับแนวความคิดของ Michael Brecher และคณะ โดยเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้
ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาของ กัมพูชา ในช่วง พ.ศ.2522-2531 เกิดจากสถานการณ์ทางการเมืองระหว่าง
ประเทศของระบบโลกและระบบภูมิภาค ปัญหาดังกล่าวเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศไทย
ดังนั้นรัฐบาลสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงจำเป็นต้องกำหนดนโยบายต่างประเทศต่อปัญหา
กัมพูชาโดยใช้วิถีทางการเมือง มุ่งเน้นการให้ความร่วมมือกันในกลุ่มอาเซียนและกับมหาอำนาจ เช่น

---

¹² สุพรรณิการ์ สวีระสฤยดี, นโยบายของไทยต่อประเทศ กัมพูชา ระหว่าง พ.ศ.2518 ถึง พ.ศ.2523
(วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526).

สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐประชาชนจีน พร้อมทั้งการเจรจากับเวียดนาม และการเดินทางไปเยี่ยมเยือนสหภาพโซเวียต¹³ จากการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศในงานวิทยานิพนธ์ตามกรอบความคิดดังกล่าวนี้ ถึงแม้ว่าจะมีการหยิบยกถึงปัจจัยที่พูดถึงถึงภัยคุกคามกับปัจจัยตัวผู้นำที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ แต่การวิเคราะห์ของอรอนงค์ขาดการเชื่อมโยงภัยคุกคามกับการรับรู้ของผู้นำ ซึ่งนำไปสู่การกำหนดนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาแกมพูชา แต่ในงานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้จะได้นำเสนอกรอบความคิดที่สามารถเชื่อมโยงในการอธิบายถึงการรับรู้ภัยคุกคามของผู้นำไทยที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาแกมพูชา ทั้งในช่วงรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ช่วงรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จนถึงช่วงรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้การวิจัยครั้งนี้มีการวิเคราะห์และขอบเขตที่ขยายออกไป

ส่วนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งสิ้นสุดท้าย คือวิทยานิพนธ์ของสุฉัย ผาสุก ที่ได้ศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแกมพูชาในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ช่วงปี พ.ศ.2531-2534 โดยมุ่งวิเคราะห์ถึงความขัดแย้งและปฏิสัมพันธ์ลักษณะอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงาน และบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ในกระบวนการตัดสินใจ การกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ในเรื่องกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศว่าด้วยการเมืองในระบบราชการ (bureaucratic politics framework) การศึกษานี้พิจารณาถึง (1) ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน และบุคคลเหล่านั้น (2) ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ที่หน่วยงานและบุคคลเหล่านั้นดำเนินต่อกัน และ (3) ผลกระทบที่สภาพความขัดแย้ง และลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานและบุคคลเหล่านั้น มีต่อความสำเร็จในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งในแกมพูชา และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจตามนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า”¹⁴ จึงมีความแตกต่างจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทั้งในมุมมอง กรอบการวิเคราะห์ และยุคสมัย

¹³ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกาญจน์ ละอองศรี (บรรณาธิการ). แกมพูชา: นโยบายต่างประเทศไทย สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541).

¹⁴ สุฉัย ผาสุก, นโยบายต่างประเทศของไทย: ศึกษากระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต่อปัญหาแกมพูชา (1988-1991) (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540).

นอกจากนี้ยังมีวิทยานิพนธ์ของ พัชรีย์ ลิ้มโกคา ที่ศึกษาเกี่ยวกับเกี่ยวกับการกำหนดและการดำเนินนโยบายของไทยในการแก้ปัญหาอพยพชาวกัมพูชา¹⁵ อันเกิดจากปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในกัมพูชาซึ่งเป็นการมองเจาะลงไปถึงการดำเนินนโยบายต่อผู้อพยพเท่านั้น

1.3 กรอบความคิด

ในการศึกษาถึงประเด็นปัญหาข้างต้น จะเห็นได้ว่าช่วงที่เกิดปัญหาการอพยพซึ่งตรงกับรัฐบาลสมัยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ รัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จะเห็นได้ว่าการกำหนดนโยบายในการเผชิญหน้ากับภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ซึ่งกระทบต่อความมั่นคงของไทยนั้น มีความสำคัญต่อการป้องกันการคุกคามจากฝ่ายตรงข้ามและการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของไทยอย่างมาก ดังนั้นการมองและพิจารณาถึงทัศนคติต่อภัยคุกคามของผู้นำของทั้งสองรัฐบาลแรกต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในกัมพูชา จึงเป็นการวิเคราะห์ที่สำคัญต่อการทำความเข้าใจที่มาและความสำคัญของนโยบายเหล่านั้น โดยการเชื่อมโยงภัยคุกคามกับการรับรู้ของผู้นำซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของรัฐ ที่นำไปสู่การกำหนดและการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของไทยต่อปัญหาการอพยพ จนมาถึงจุดเปลี่ยนของจุดยืนในการดำเนินนโยบายของไทยต่อปัญหาการอพยพในช่วงรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นผลมาจากทัศนคติของผู้นำที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นกรอบคำอธิบายที่ผู้วิจัยจะนำมาสร้างคำอธิบายในการวิเคราะห์ดังกล่าว ก็คือ แนวความคิดเรื่อง “ทัศนคติต่อภัยคุกคาม” (threat perception) ที่ถูกเสนอดังต่อไปนี้

การกระทำของรัฐ คือ การกระทำของบุคคลที่ทำในนามของรัฐ ดังนั้นการกระทำของรัฐภายใต้สถานการณ์หนึ่ง ๆ ย่อมเป็นผลมาจากการตัดสินใจของผู้นำของรัฐนั้น โดยที่การกระทำเป้าหมาย และการดำเนินการของรัฐอื่น รวมถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นจะถูกตีความโดยผู้กำหนดนโยบายของรัฐ ดังนั้นการจะเข้าใจถึงนโยบายต่างประเทศหรือการดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐจึงต้องพิจารณาถึงการตัดสินใจในมุมมองของผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศเป็นสำคัญ โดยที่การตัดสินใจในการกำหนดนโยบายต่างประเทศนี้จึงเป็นการเลือกสรรหาทางเลือกหรือวิถีทางที่จะนำไปสู่

¹⁵ พัชรีย์ ลิ้มโกคา, นโยบายของไทยต่อปัญหาผู้อพยพชาวกัมพูชา สมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528).

เป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง¹⁶ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของรัฐ ดังนั้นทัศนคติ(perception) ของผู้กำหนดนโยบายหรือผู้ตัดสินใจ ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดนโยบายเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับรู้ของผู้นำและผู้กำหนดนโยบายภายใต้วิกฤตการณ์ระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้รัฐต้องเผชิญกับภัยอันตรายหรือภัยคุกคามจากภายนอก หรืออาจรวมถึงภาวะความกดดันภายในประเทศด้วยจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ย่อมมีอิทธิพลต่อ “ทัศนคติต่อภัยคุกคาม” ของผู้นำและผู้กำหนดนโยบายในขณะนั้น

เมื่อกล่าวถึง “ภัยคุกคาม” (threat) แบ่งออกเป็น 2 ความหมาย¹⁷ ได้แก่

ความหมายที่ 1 มองว่าเป็นการกระทำของตัวแสดงหนึ่งในการบังคับ ลงโทษต่ออีกตัวแสดงหนึ่ง ซึ่งตรงกับความหมายของ “ภัยคุกคาม” ว่าเป็นประกาศหรือเป้าหมายโดยเจตนาของรัฐหนึ่งว่า จะต้องมีการลงโทษ, การทำให้บาดเจ็บ, การตาย หรืออย่างน้อยที่สุดรวมถึงการกระทำที่เป็นการตอบโต้ด้วย

ความหมายที่ 2 เป็นการมองถึงในแง่ของการรับรู้ถึงภัยอันตราย ซึ่ง David Baldwin พิจารณาในด้านของผลจากการถูกกระทำ (as a passive outcome) มากกว่าการพิจารณาจากการเป็นผู้กระทำ¹⁸

ดังนั้นในการศึกษาการรับรู้ถึงภัยคุกคามในการวิจัยครั้งนี้ จะพิจารณาในแง่มุมมองของการเป็นผู้ถูกกระทำตามความหมายที่สองมากกว่า โดยพิจารณาตัวผู้นำในเรื่องการรับรู้และตระหนักถึงภัยอันตรายทั้งทางทหาร, เศรษฐกิจ และกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่กระทำต่อผลประโยชน์ของรัฐ ทั้งนี้การระบุดังที่มาจากสัญญาณภัยคุกคาม สามารถเป็นไปได้ทั้งในสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน (actual) โดยสรุปจากสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเจตนาหรือเป้าหมาย (intent) หรือในเรื่องของศักยภาพ (potential) ซึ่ง

¹⁶ Richard C. Snyder and H. W. Bruck and Burton Sapin, “The Decision-Making Approach to the Study of International Politics,” in *International Politics and Foreign Affairs*, James Rosneau (New York: The Free Press, 1962), p.202.

¹⁷ Raymond Cohen, *Threat Perception in International Crisis* (London: The University of Wisconsin Press, 1979), p.4.

¹⁸ David Baldwin, “Thinking about Threats,” *Journal of Conflict Resolution* 15(1971): 71-78.

พิจารณาได้จากรัฐอื่น ๆ ภายใต้สภาพแวดล้อมและขีดความสามารถของฝ่ายตรงข้าม¹⁹ ดังนั้นการวิเคราะห์ถึงสภาพ-แวดล้อมหรือเงื่อนไขดังกล่าวนี้ ก็ทำให้ผู้ตัดสินใจตีความไปสู่การมองถึงภัยอันตรายในอนาคตได้²⁰

การศึกษาถึงแนวความคิดเกี่ยวกับ “ทักษะต่อภัยคุกคาม” ของผู้นำนี้ประกอบด้วยคำอธิบายของนักทฤษฎีที่สำคัญที่จะยกมาใช้สร้างกรอบคำอธิบายดังนี้ “David Singer” ได้เสนอทักษะต่อภัยคุกคามว่าเป็น การประเมินถึงภัยคุกคาม จากสถานการณ์ที่เป็นความขัดแย้งถึงขั้นมีการใช้อาวุธ (a situation of armed hostility) โดยที่ผู้กำหนดนโยบายสรุปว่าเป็นรูปแบบของความก้าวร้าว ซึ่งพิจารณาได้ทั้งจากทางกายภาพ (physical) หรือ วิธีที่แสดงออกมาโดยตรง (direct means) ดังนั้นการรับรู้ถึงภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติจึงเป็นการรับรู้จากการประเมินถึง ขีดความสามารถ (capability) และการประเมิน เจตนาหรือเป้าหมาย (intent) นอกจากนี้ ความโน้มเอียงของผู้กำหนดนโยบาย (predisposition) ในการมองถึงภัยคุกคามจากรัฐนั้น อยู่ภายใต้การรับรู้ของผู้กำหนดนโยบาย กล่าวคือ การผนวกกันของเหตุการณ์ในปัจจุบัน ความทรงจำในอดีต และการพิจารณาถึงความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ทำให้ผู้กำหนดนโยบายมีการมองภัยคุกคามที่เบี่ยงเบนออกไปตามการรับรู้ของผู้กำหนดนโยบายเอง สิ่งนี้นำไปสู่ความหวาดระแวงหรือการมองว่ารัฐอื่นเป็นศัตรูซึ่งเป็นภัยคุกคามด้วย²¹

จากข้อเสนอของ Singer นี้ “Raymond Cohen” ได้เสนอเพิ่มเติมว่าคำอธิบายในเรื่องความสามารถและเจตนาของรัฐอื่นนั้น ไม่เพียงพอต่อการอธิบายถึงการรับรู้ต่อภัยคุกคามของผู้กำหนดนโยบาย เนื่องจากการรับรู้ถึงภัยคุกคามอาจเกิดขึ้นโดยไม่มีสาเหตุและไม่ได้ตั้งใจ ดังนั้นพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อสิ่งเตือน (warning response) ของผู้กำหนดนโยบาย ก็เป็นการแสดงออกถึงการรับรู้ต่อภัยคุกคามได้²² นอกจากนี้ “Dean Pruitt” ได้เสนอการรับรู้ต่อภัยคุกคามในด้านที่เป็นปัจจัยแทรกแซง (inference) ซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน นั่นคือ การพิจารณาถึงปัจจัยด้านจิตวิทยา

¹⁹ K.Knorr, “Threat Perception,” in *Historical Dimensions of National Security Problems* (Lawrence, Kansas, 1976), p.78.

²⁰ Raymond Cohen, *Threat Perception in International Crisis*, p.5.

²¹ David Singer, “Threat-Perception and the Armament Tension Dilemma,” *Journal of Conflict Resolution* 2,1(1958): 93-94 in Raymond Cohen, *Threat Perception in International Crisis*, p.5.

²² Raymond Cohen, *Threat Perception in International Crisis*, p.6.

ในเรื่อง ความโน้มเอียงของผู้กำหนดนโยบาย (predisposition) นำไปสู่ข้อสรุป 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ ยิ่งผู้กำหนดนโยบายมีความโน้มเอียงในใจมากเท่าใด ก็ยิ่งมีผลต่อการตีความในการมองภัยคุกคามมากขึ้นเท่านั้น และประการที่สอง คือ ยิ่งในสถานการณ์ขณะนั้นคลุมเครือและมีความไม่ชัดเจนมากขึ้นเท่าใด ก็มีแนวโน้มว่าผู้กำหนดนโยบายจะใช้ความโน้มเอียงในใจของตนมาตัดสินในมากขึ้น โดยที่ความโน้มเอียงในใจนี้อาจมาจากความระแวง, ความไม่ไว้วางใจ, ประสบการณ์ในอดีต และความกังวลส่วนบุคคล อย่างไรก็ตามจากข้อสรุปสองประการนี้ นำมาสู่ความไขว้เขวอย่างเป็นระบบในการรับรู้ต่อเหตุการณ์ ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์โดยอาศัยความน่าจะเป็น (probable) หรือ การคาดการณ์จากสิ่งที่เป็นไปได้ (possible) ของผู้กำหนดนโยบายนั่นเอง²³

อย่างไรก็ตาม D.G. Pruitt ยอมรับถึงข้อเสนอในการพิจารณาถึงภัยคุกคามของ Singer ในเรื่องจิตความสามารถและเจตนาของฝ่ายตรงข้ามว่าสามารถนำมาประกอบเข้าเป็นภาพที่ต่อเนื่องกัน ทำให้ผู้กำหนดนโยบายรับรู้ต่อภัยคุกคามดังกล่าว ทั้งนี้ Pruitt ได้ขยายความถึง *สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเจตนาหรือเป้าประสงค์ของฝ่ายตรงข้าม* ดังนี้²⁴

1. *ขีดความสามารถ (capability)* หมายถึง กองกำลังทางทหาร ศักยภาพทางด้านอาวุธ ซึ่งโดยตัวของมันเองนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความระแวง
2. *การกระทำ (actions)* กล่าวคือ เจตนาหรือเป้าประสงค์นั้น ย่อมเห็นได้จากการกระทำ ซึ่งเป็นเหมือน “สัญญาณ” (signs) ให้ผู้กำหนดนโยบายรับรู้ต่อภัยคุกคามนั้น ๆ โดยที่สัญญาณที่สำคัญและเห็นถึงเจตนาได้ชัดเจนที่สุด คือ “การข้ามพรมแดน” ซึ่งสัญญาณเหล่านี้บางครั้งก็ถูกตีความจากประสบการณ์ในอดีต
3. *คำแถลงการณ์ (statement)* คำพูดเหล่านี้ก็แสดงถึงหลักฐานของภัยคุกคาม อย่างน้อยที่สุดเมื่อความโน้มเอียงในใจของผู้กำหนดนโยบายมีมาก

---

²³ D.G. Pruitt, “Definition of the Situation as a Determinant of International Action,” in *International Behavior*, ed. H.G.Kelman (New York, 1965), pp.399-401.

²⁴ *Ibid.*, pp.402-407.

4. เงื่อนไขในการเผชิญหน้ากับรัฐอื่น (*conditions faced by the other nation*) ยิ่งความกลัวถึงอันตรายต่อผลประโยชน์ของรัฐมีมาก การรับรู้และตระหนักถึงภัยคุกคามยิ่งมีมากขึ้นด้วย

ดังนั้น กรอบคำอธิบายพื้นฐาน (basic framework) ในเรื่องการรับรู้ต่อภัยคุกคาม จากข้อเสนอของ Singer และ Pruitt สามารถนำมาประกอบกันเป็นสูตรคำอธิบาย ซึ่งประกอบด้วย ความโน้มเอียงของผู้กำหนดนโยบาย (predisposition), ขีดความสามารถของฝ่ายตรงข้าม (capability) และเจตนาหรือเป้าประสงค์ของฝ่ายตรงข้าม (intention) อย่างไรก็ดี นอกจากคำอธิบายพื้นฐานดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อเสนอของ “Klaus Knorr” มาเป็นคำอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้มีความชัดเจนมากขึ้น กล่าวคือ Knorr ได้พัฒนาแนวความคิดใหม่เพิ่มเติมจากข้อเสนอของ Pruitt และ Singer จากการศึกษาในเชิงประจักษ์เกี่ยวกับกระบวนการหยั่งรู้อย่างแท้จริงต่อภัยคุกคาม โดยอธิบายว่าการรับรู้ต่อภัยคุกคามของผู้กำหนดนโยบายนั้นอยู่บนพื้นฐาน *ประการแรก คือ การประเมินในอดีตและปัจจุบัน* ซึ่งอาจสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่ไม่ชัดเจนเอามาประกอบกัน *และประการที่สอง คือ การรับรู้เกี่ยวกับอนาคตและข้อมูลที่ไม่แน่นอนในอนาคต* ซึ่งนำไปสู่ การสร้างกระบวนการรับรู้ (a cognitive construct) ที่ทำให้เกิดภาพแห่งความจริง และนำไปสู่สมมติฐานของผู้กำหนดนโยบาย นอกจากนี้ Knorr ก็ได้กล่าวถึงความโน้มเอียงของผู้กำหนดนโยบายว่าอาจทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจ, ไม่เข้าใจ หรือเข้าใจผิด (misperception) ถึงการรับรู้ของผู้กำหนดนโยบายได้ ดังนั้นการวิเคราะห์จึงควรระมัดระวัง เพราะอย่างไรเขาก็ยังให้ความสำคัญกับความโน้มเอียงของผู้กำหนดนโยบายต่อการศึกษาดังกล่าวถึงภัยคุกคามของผู้กำหนดนโยบาย²⁵

จากกรอบความคิดในเรื่อง “ทัศนคติต่อภัยคุกคาม” (threat perception) ของผู้กำหนดนโยบายข้างต้นนี้ นำมาสู่คำอธิบายอย่างเป็นรูปธรรมในกรณีศึกษาถึงทัศนคติของผู้นำไทยที่มีต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแกมพูชา ซึ่งตรงกับช่วงรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (พ.ศ.2520-2523) รัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ.2523-2531) และรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ.2531-2532) โดยในการศึกษาเรื่องการรับรู้ต่อภัยคุกคามของผู้นำไทยต่อปัญหาแกมพูชาในช่วงเวลาดังกล่าวตามแนวความคิดข้างต้น ผู้วิจัยจึงจะเสนอประเด็นที่สำคัญในการพิจารณาเพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาในวิทยานิพนธ์ ดังนี้

²⁵ K.Knorr, “Threat Perception,” in *Historical Dimensions of National Security Problems*, pp.78-119.

1). สภาพแวดล้อมที่เป็นจริงในอดีต โดยพิจารณาจากสภาพความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจ ที่ส่งผลต่อความขัดแย้งในภูมิภาคฯ ที่เกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นที่มาของภัยคุกคาม การพิจารณาประเด็นดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อ “การประเมินถึงสภาพการณ์ในอดีต” ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้ถึงภัยคุกคามของผู้ผู้นำในสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจ นอกจากนี้ยังรวมถึงการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับแหล่งที่มาของภัยคุกคามในอดีตด้วย

2). สภาพแวดล้อมที่เป็นจริงในปัจจุบัน โดยการพิจารณาสภาพวิกฤตการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในช่วงปลายสงครามเย็น อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางดุลย์อำนาจทั้งในระดับโลก และภูมิภาคฯ การขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ที่ทำให้ประเทศในอินโดจีนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการปกครองระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ความขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีนกับเวียดนาม ประกอบกับนโยบายก้าวร้าวและรุกรานของเวียดนามซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต ซึ่งนำไปสู่การเกิดขึ้นของ “ปัญหาแกมพูชา” ซึ่งทำให้ภาพของภัยคุกคามของไทยมีความชัดเจนมากขึ้น ดังนั้นการพิจารณาในประเด็นนี้ มีความสำคัญต่อการรับรู้ถึงภัยคุกคามของผู้ผู้นำไทยจากหลักฐานที่เห็นได้จากการประเมินถึงขีดความสามารถ และเจตนาหรือเป้าประสงค์ของรัฐที่พิจารณาได้จากการแถลงการณ์และกระทำที่เป็นสัญญาณบอกถึงภัยคุกคาม ได้แก่ การรุกรานและบุกรุกข้ามพรมแดนของกองกำลังเวียดนาม เป็นต้น

3). สภาพแวดล้อมทางภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics environment) การพิจารณาถึงปัจจัยทางด้านที่ตั้งของประเทศไทยซึ่งมีอาณาเขตติดกับปัญหาแกมพูชา เปรียบเสมือนรัฐด่านหน้าที่ต้องเผชิญกับปัญหาภัยคุกคามดังกล่าว ย่อมมีอิทธิพลต่อการรับรู้และตระหนักถึงภัยคุกคามของผู้ผู้นำ ดังนั้นการวิเคราะห์ในประเด็นปัญหานี้สภาพทางภูมิรัฐศาสตร์จึงมีความสำคัญอย่างมาก

4). ลักษณะและบุคลิกของตัวผู้นำ การพิจารณาในประเด็นนี้มีความสำคัญต่อการรับรู้ต่อภัยคุกคามของผู้ผู้นำไทยอย่างมาก เนื่องจากเป็นปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความไม่ไว้วางใจ ทศนคติส่วนตัว ปรัชญาและระบบความเชื่อ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการประเมินของผู้ผู้นำไทย โดยปัจจัยนี้สามารถวิเคราะห์ได้จากพื้นฐานความเป็นมา คำพูด และการแสดงออกของผู้ผู้นำ อย่างไรก็ตามการนำประเด็นนี้มาวิเคราะห์ย่อมขาดไม่ได้ แต่ก็อาจทำให้การศึกษาเกิดการเบี่ยงเบนและการรับรู้ที่ผิดพลาดได้ ดังนั้นผู้วิจัยจะเพิ่มความระมัดระวังในประเด็นดังกล่าวนี้ให้มากที่สุด

5). สภาพระบบโครงสร้างทางการเมืองในประเทศ อันได้แก่ ระบบราชการ การเมือง และกระบวนการกำหนดนโยบาย การพิจารณาประเด็นนี้ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงปัจจัยทางการเมืองที่มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดนโยบายของไทยในช่วงเวลาที่ศึกษา แล้วจึงสามารถนำบุคคลในหน่วยงานเหล่านั้นมาวิเคราะห์การรับรู้ต่อภัยคุกคามได้อย่างตรงจุดและชัดเจน

6). สภาพโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรม อันได้แก่ กฎหมายระหว่างประเทศ, ระเบียบข้อตกลงทางการเมืองระหว่างประเทศ และแนวการปฏิบัติที่เป็นปทัสถาน เพื่อพิจารณาถึงการประเมินและการรับรู้ของผู้นำต่อภัยคุกคามที่อาจเห็นได้จากการกระทำที่เป็นการละเมิดต่อข้อตกลงดังกล่าว นอกจากนี้ยังสามารถนำมาพิจารณาในแง่มุมของการรับรู้ของผู้นำในประเด็นดังกล่าวจึงส่งผลต่อการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายต่อปัญหากัมพูชา

7). จุดยืนและผลประโยชน์ของประเทศภายใต้สภาพปัญหานั้นๆ พิจารณาการรับรู้ของผู้นำต่อภัยคุกคามที่กระทบต่อจุดยืนและผลประโยชน์ของชาติ ซึ่งในช่วงเวลาที่ศึกษานั้น จุดยืนและผลประโยชน์ที่สำคัญของไทยในขณะนั้นก็คือ การไม่ยอมรับรัฐบาลหุ่นของเวียดนามและการไม่ยอมรับอย่างเปิดเผยเพื่อรักษาความมั่นคงแห่งชาติจากการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ และต่อมาในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จุดยืนของไทยก็เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การที่รัฐบาลไทยยอมรับร่วมกับรัฐบาลระบอบเฮง สัมรินอย่างเปิดเผย ซึ่งตรงนี้ส่งผลต่อการวิเคราะห์ทัศนคติต่อภัยคุกคามของผู้นำไทยว่าเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากอะไร ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายอย่างไร

1.4 สมมติฐาน

การกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากัมพูชา เป็นผลมาจากทัศนคติต่อภัยคุกคามของผู้นำไทย ที่มีต่อบทบาทและการดำรงอยู่ของเวียดนามในกัมพูชา ช่วงปี พ.ศ.2522-2532

1.5 ขอบเขตในการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาถึงการกำหนดนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาแกมพูชา จากการวิเคราะห์ทัศนคติต่อภัยคุกคามของผู้นำไทย ในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (พ.ศ.2520-2523) สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ.2523-2531) และสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ.2531-2532) ซึ่งเป็นช่วงสมัยของรัฐบาลที่ครอบคลุมถึงปัญหาแกมพูชาทั้งหมด โดยศึกษาตามกรอบความคิด “ทัศนคติต่อภัยคุกคาม” ของผู้นำที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาแกมพูชา ทั้งนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาถึงที่มาของภัยคุกคามของไทยจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคฯ อันนำมาสู่การรุกรานและการดำรงอยู่ของเวียดนามในแกมพูชาที่ทำให้เกิดปัญหาแกมพูชาในช่วงปี พ.ศ.2522-2532 จึงส่งผลต่อทัศนคติต่อภัยคุกคามจากปัญหาดังกล่าวของผู้นำไทยอันนำไปสู่การกำหนดนโยบายต่อปัญหาแกมพูชา

1.6 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงที่มาของ “ภัยคุกคาม” ต่อความมั่นคงของไทย ที่เกิดขึ้นในยุคสงครามเย็น รวมไปถึงถึงลักษณะของภัยคุกคามของไทยจากปัญหาแกมพูชา ที่เกิดขึ้นในช่วงปลายของสงครามเย็น
2. เพื่อศึกษาถึงการรับรู้และการตอบสนองต่อภัยคุกคามของผู้นำไทยในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จากปัญหาแกมพูชา
3. เพื่อศึกษาถึงทัศนคติต่อภัยคุกคามของผู้นำไทยที่ส่งผลต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแกมพูชา

1.7 วิธีดำเนินการวิจัยและการรวบรวมข้อมูล

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้นำกรอบความคิดทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การรับรู้ต่อภัยคุกคามของผู้นำไทยมาเป็นเครื่องมือสำหรับ “การวิเคราะห์เชิงพรรณนา” (descriptive analysis) และเน้น “การวิจัยจากเอกสาร” (documentary research) จากแหล่งข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น (primary sources) อันได้แก่ คำให้สัมภาษณ์ คำกล่าวสุนทรพจน์ การอภิปรายหรือการสัมมนาของนายกรัฐมนตรี, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และเลขาธิการสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย รวมถึงคำแถลงการณ์ของรัฐบาล, รายงานการประชุม และเอกสารด้านนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศ, กระทรวงกลาโหม และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2. ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นรอง (secondary sources) ได้แก่ ข้อมูลทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่ได้จาก หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความและบทวิเคราะห์ทางวิชาการ ในวารสาร และหนังสือพิมพ์ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงที่มาและลักษณะของภัยคุกคามของไทยในช่วงปลายสงครามที่เกิดปัญหา กัมพูชา
2. เพื่อทราบและเข้าใจถึงทัศนคติต่อภัยคุกคามของผู้นำไทย ที่ส่งผลต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหา กัมพูชา
3. เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในเรื่องทัศนคติของผู้นำต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย

1.9 การนำเสนอ

บทที่ 1 - บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ประเด็นปัญหา การสำรวจวรรณกรรม คำนิยามเชิงปฏิบัติการ ระดับการวิเคราะห์ กรอบความคิด สมมติฐาน ขอบเขตของการศึกษา วัตถุประสงค์ในการศึกษา วิธีดำเนินการวิจัย วิธีที่ใช้ในการศึกษา ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และการนำเสนอ

บทที่ 2 – ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนะของผู้นำไทย กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ เป้าประสงค์และบทบาทของเวียดนามตั้งแต่ในอดีต ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่ปัญหาแกมพูชาซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงต่อภูมิภาคฯและประเทศไทย นอกจากนี้ยังนำปัจจัยในด้านภูมิรัฐศาสตร์ จิตความสามารถ และผลกระทบของปัญหาแกมพูชาต่อประเทศไทยมาประกอบกัน และสุดท้ายจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในช่วงปลายยุคสงครามเย็นซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายและบทบาทของเวียดนามที่มีต่อแกมพูชา อันนำไปสู่การสิ้นสุดของปัญหาแกมพูชาและภัยคุกคามหมดไป

บทที่ 3 - ทัศนะของผู้นำไทยกับนโยบายต่อต้านเวียดนามในแกมพูชา กล่าวถึง ปัจจัยในด้านตัวผู้นำไทยมาพิจารณาประกอบกับทัศนะของผู้นำไทยต่อภัยคุกคามที่เกิดจากปัญหาแกมพูชา ในสมัยรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (พ.ศ.2520-2523) และสมัยรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ.2523-2531) โดยพิจารณาจากคำให้สัมภาษณ์ คำแถลงนโยบาย และสุนทรพจน์ต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายของไทยต่อแกมพูชา

บทที่ 4 – ทัศนะผู้นำกับนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า กล่าวถึง ปัจจัยในด้านตัวผู้นำไทยมาพิจารณาประกอบกับทัศนะของผู้นำไทยต่อภัยคุกคามที่เปลี่ยนแปลงไป ในสมัยรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ.2531-2532) โดยพิจารณาจากคำให้สัมภาษณ์ คำแถลงนโยบาย และสุนทรพจน์ต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของไทยต่อแกมพูชาไปเป็นนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า”

บทที่ 5 – บทสรุปและวิเคราะห์